

ského. — Tím způsobem budou akta ta tvořiti uzavřený celek, který bude důležitým pramenem pro poznání celého právního rozvoje tehdejší doby.

J. Kapras.

Fischel Alfred v., Erbrecht und Heimfall auf den Grundherrschaften Böhmens und Mährens vom XIII. bis zum XV. Jahrhundert. Archiv für oesterreichische Geschichte 106. sv. (1915), str. 241—288.

Otázka dědického práva poddaných v době předhusitské jest otázkou dosud dosti neobjasněnou, a při poměrně dosti malém a skrovném materialu sotva jasného výkladu dojde. Také práce Fischlova otázky dědického práva jen málo se dotýká a spíše práva odúmrtého se drží, nepřinášejíc celkem ničeho nového, mimo otisk privilegia pro Chomutov z roku 1497. To, co nám Fischel ve své práci správného praví, vyložili již jiní také, naposledy Krofta v Agrárním archivu (I.—II.), jehož práci Fischel vůbec nezná, právě tak jako necituje nikde Kalouskovy sbírky pramenů selských a celé řady jiných prací.

Myšlenkový postup práce jest asi tento: Na počátku sedlák sedící na právu českém neměl práva dědického vůbec, pozdější sedlák na právu emfyteutickém či německém sedící měl smlouvou zaručené právo dědické. Při vyrovnávání obou práv zhoršilo se dědické právo selské, a nemalou měrou přispívalo prý k tomu královské právo odúmrté na statcích svobodných, které páni na svých statcích napodobovali. — Koncem XIV. století jest vlivem církevním patrna reakce proti vrchnostenské odúmrti, jeví se v privilegiích rozšiřujících selské právo dědické a případně i volné testování poskytujících.

Kdyby byl autor prohlédl si několik pojednání o selských poměrech ve Slezsku nebo v Lužici, byl by viděl, že vývoj tam byl obdobný, ačkoliv poměry odúmrtí byly v obou zemích vzhledem k platnosti saského práva zemského podstatně jiné. Ale i s tím, co praví autor o královském právu odúmrtém u nás, polemisuje na některých místech s Brünneckem (str. 256 a n.), nikterak nelze souhlasiti. Stejně nutno pochybovati o tom, že privilegium 1311 znamená předskok Moravy proti Čechám (str. 257). Zdravý úsudek logický musí vésti prostě k tomu, že podobné privilegium jistě dostali čeští stavové také, neboť na nich králi Janovi záleželo jistě více nežli na moravských. Nebylo to ovšem někdy citované z roku 1310.

Je pravda, že vsi i města kolonisační jsou stejným zjevem kolonisačním, pro který platily v počátcích stejné zásady právní (mimoходом řečeno, nebyla tu však města vzorem pro venkov, jak tvrdí Fischel mylně str. 245), avšak záhy se vývoj právní obou zjevů rozcházel i v soukromém právu, nejen v organizaci, takže není přípustno beze všeho přejímati jednotlivé zásady městského práva jako platné i pro právo vesnické. — Samospráva vesnická byla nadmíru obmezena, vlastně vztahovala se jen na hospodářské věci, takže při nedostatku pramenů a dokladů nelze tvrditi, že přísežní vesničtí byli voleni do obcí samých (str. 246). Spíše jest pravdě podobno, že tito přísežní podobně jako ve Slezsku (srov. Rachfahl, Zur Geschichte der Grundherrschaft in Schlesien, Z. Savigny St. f. RG. Germ. XVI.) byli

buď dědiční nebo vrchností z osadníků dosazovaní. — Jak přišel autor k výkladům, že česká právní terminologie nemá pojem „der Erbe“ a že převzala proto německé erb, erbi, není mně jasno; kdyby byl nahlédl do Brandlova glossáře, našel tam dosti dokladů na dědice. J. Kapras.

Božek Jarosl., „O sehnání poddaného sedláka se statku čili odsadě v Čechách.“ — V 3. sešitě letošního Agrár. Archivu uveřejněna jest druhá (závěrečná) část této rozpravy, k níž v minulém svém referátu slíbili jsme se vrátiti. V této části své práce Božek sleduje osudy odsady po r. 1740 až do jejího zániku.

A) Za vlády Marie Terezie a Josefa II. počet odsad se zmenšuje, protože ubývá příčin, pro které jindy k nim docházelo.

1. Panovník omezuje předně *libovůli* vrchnostenskou, vydáváje četná nařízení na ochranu poddaných sedláků a vytvářeje si nové úřednictvo zeměpanské, na zemských stavech a pozemkových vrchnostech nezávislé, aby přísně bdělo nad prováděním jeho rozkazů. Zprva jde mu o to, aby pro potřebné zvýšení finančního nákladu na rozmnožené vojsko (po r. 1748) zachoval státu nejčetnější třídu poplatnickou; později přistupují k tomu prvotnímu motivu i podněty z tehdejších teorií národohospodářských (zvláště z populační a fysiokratické) a posléze cit lidskosti, buzený rostoucí osvětou. Osvícení absolutisté nehledí již na moc patrimonialních vrchností jako na soukromé právo a příslušenství držby statku, nýbrž jako na moc, která jim byla od státu pouze svěřena a může jim býti zase odňata, kdyžby jí zneužívaly. Právo, stěžovati si na utiskování od pána neb jeho zřízců, příznaké poddaným selským již před r. 1740, znova zdůrazněno; úřady k vyřizování těchto stížností a instanční postup podrobněji upravován.

2. Již také nové zeměpanské orgány záhy zjišťovaly, že na některých panstvích, kde shánění byli sedláci s gruntů pro neplacení pozemkové čínže v smluvených lhůtách, zadlužení a pustnutí statků, nebývala vždy skutečná a celá vina na jejich straně, nýbrž že odsazovaní stali se obětí přílišných a nespravedlivých *břemen berničných*, nemírně zvyšovaných povinností *urbárních* od svého pána, jakož i nedostatečnosti dosavadních právních *řádů*, které poddanému držení a dědění jeho majetku dosti neza- bezpečovaly. Na některých panstvích berně, povolená zemským sněmem, rozvrhována na jednotlivé sedláky nesprávně, vymáhána na nich i z opuštěných gruntů poddanských, ač gruntů těch užívala vrchnost sama, a z peněz vybraných od kontribuční kassy poddanské přiživoval se také pán, když potřeboval na extraordinarium a jiné své výlohy.

Hospodáři na statcích nezakoupených často přesazování na pozemky horší s pozemků lepších, které pílí svou zvelebili; jiní nutkávání od úředníků panských, aby předčasně odevzdali grunt synovi nejmladšímu, jenž vedle taxy za ujetí statku měl rodičům dávatí výměnkem i užívání některých polí a zároveň ostatní dědice vybývati penězi, takže hned na počátku svého hospodaření byl těmito závazky vysilován.

Zeměpán snažil se rozličnými patenty a dekrety (někdy i po úradě se stavy zemskými) učiniti konec těmto nešvarům; zejména usiloval o to,